

KEHITYSPOLIITTISEN TOIMIKUNNAN TÄYSISTUNTO TO 26.1.2017

Paikka: Pikkuparlamentti, suuren valiokunnan kokoushuone

Osallistujat

Jäsenet: pj. Aila Paloniemi (kesk), Anders Adlercreutz (rkp), Seppo Kallio (MTK), Jussi Kanner (Kehys ry vara), Maija Karjalainen (ps vara), Timo Lappalainen (Kepa), Elina Multanen (Naiset ja tytöt – painopiste), Julia Ojanen (UM kumppanuusjärjestöt), Katariina Frostell (Unipid vara), Timo Palander (SY)

Asiantuntijajäsenet: Martti Eirola (UM), Erja-Outi Heino (UM), Zabrina Holmström (OKM), Antti Hyvärinen (LVM), Elina Kalkku (UM), Leila Kurki (STTK), Riikka Laatu (UM), Lauratuulia Lehtinen (VNK vara), Sari Lehtiranta (UM), Tuomas Leppo (STM vara), Annika Lindblom (Kestävän kehityksen toimikunta), Leena Pentikäinen (TEM), Jyrki Pulkkinen (UM), Eija Rotinen (UM), Kalle Sysikaski (Rauhanliitto), Anne af Ursin (VM vara)

Muut: Anja Blank

Sihteeristö: Marikki Stocchetti, Katja Kandolin

1. Kokouksen avaus
Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 9.00.
2. Pöytäkirjan hyväksyminen
Hyväksyttiin täysistunnon pöytäkirja 1.12.2016, KPT-Kestävän kehityksen toimikunnan yhteisistunnon pöytäkirja 7.12.2016 sekä työvaliokunnan pöytäkirja 8.12.2016.
3. Suomen kehityspoliitiikan ajankohtaiset kuulumiset ja suunnitelmat

Alustus: alivaltiosihteerin Elina Kalkku /ulkoasiainministeriö

Kehityspoliittisen selonteon lähtökohdista: Selonteolle on luonnosteltu pohja yhdessä. Yhteinen ponnistus oli arvokas tilanteessa, jossa kehitysyhteistyövaroja leikattiin rajusti. Selonteko sisältää konkreettisen suunnitelman siitä, miten jatketaan olemassa olevilla resursseilla. Resurssien osalta myös kansainvälinen tilanne on tällä hetkellä erikoinen, koska mm. USA:n YK-rahoituksen huomattavista leikkauksista liikkuu huhuja. USA on suuri rahoittaja YK:ssa ja leikkaukset tulevat tuntumaan eri mittakaavassa kuin Suomen tekemät leikkaukset.

Kehityspoliittisessa selonteossa on kahtalainen päämäärä: sektorikohtainen sekä arvolähtökohtainen (sisältää mm. ihmisoikeusperustaisuuden, köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämisen, tasa-arvon, demokratian, hyvä hallinnon).

Selonteossa määritellään neljä konkreettista sisältöaluetta, jotka tulevat suoraan hallitusohjelmasta: 1. *Naiset ja tytöt*, joka on sekä ulkopoliittinen ja kehityspoliittinen tavoite. Tavoite ei myöskään ole uusi. Nyt on suunnattu varoja naisia ja tyttöjä tukeviin ohjelmiin eri puolella maailmaa. Monenkeskisessä yhteistyössä varat on keskitetty pitkälti tämän tavoitteen taakse tukemalla kolmea järjestöä: UNWomen, UNICEF, UNFPA). UNWomen on pieni järjestö ja taistelee roolistaan YK:ssa, eikä ole saanut roolia humanitaarisen vaikuttajan toimijana vaikka naiset ja tytöt kärsivät eniten humanitaarisista ja konfliktitilanteista. Suomi yrittää tukea ja auttaa UNWomonia tässä. Myös suomalaista henkilöstöä on saatu järjestön tehtäviin. Suomen UNWomenin ja ulkoministeriön tulisi tehdä enemmän yhteistyötä. Naiset ja tytöt ovat selkeä ja hyvä painopiste, jossa Suomi voi saada aikaan tuloksia ja olla uskottava toimija. 2. Toinen Suomen kehityspoliitiikan painopiste on *talouden pohjan luominen kehitysmaihien*. Köyhimmät ja hauraat maat eivät kehity jos taloudellinen toiminta ei kehity. Tällöin muukin työ menee hukkaan. Köyhimmät maat ovat toivoneet nimenomaan tukea talouksiensa kehittämiseen. 3. Kolmas painopiste on *demokratia, hyvä hallinto ja verotus*. Suomalaiselle osaamiselle tällä alueella on kysyntää. Verotussektorilla on hyväksytty uusi Suomen toimintaohjelma. Demokratia ja hyvä hallinto sisältää paljon muutakin toimintaa ja on tärkeä painopiste aikoina jolloin suomalaiset arvot ovat kansainvälisesti uhattuina. 4. Neljännessä painopisteessä on sisällä mm. *vesi, energia, uusiutuva energia*. Se sisältää esim. metsähankkeita ja kestävän kaivostoiminnan hankkeita.

Pakolaisasioista: Juuri pidetty Syyria-kokous Helsingissä oli hyödyllinen. Ihmisiä on autettava siellä missä he ovat ja hauraita maita tulee tukea. Suomen kahdenvälisestä rahoituksesta suunnataan tällaisille alueille ja maihin, kuten esimerkiksi Somaliaan. Humanitaaristen järjestöjen ja kehitystoimijoiden agenda on yhteinen, ja rajanveto humanitaarisen ja kehitysavun välille vaikeaa, eivätkä apumuodot ole enää niin selvästi erotettavissa toisistaan. Moni YK-järjestö teki hyvää yhteistyötä Helsingissä järjestetyssä kokouksessa. Silloja on siis yllitetty ja purettu. Myös kehityspankkeja tarvitaan kun ryhdytään rakentamaan konfliktimaiden infrastruktuuria. Suomen rauhanvälitystoimintaan kohdennetaan konfliktiyhteiskuntien sovintoprosesseihin. Myanmarin ja Syyrian maakohtaisessa yhteistyössä panostetaan myös rauhanvälitystoimintaan.

Uudet kehitysyhteistyöinstrumentit: Finanssisijoitukset ovat uusi avaus ja sen ensimmäinen maksuerä meni Finnfundille. Käytössä finanssisijoituksiin on 140 miljoonaa euroa vuodessa ja se kohdennetaan isoina erinä toimijoille, jotka toteuttavat sisältötavoitteita niin, että raha tulee käytettyä kehityksen edistämiseksi kehitysmaissa. Finanssisijoituksia menee myös keskitulon maille, koska niissä on merkittävää köyhyyttä.

Kansalaisjärjestöt: Ulkoministeriö ja kansalaisjärjestöt pohtivat, miten toimitaan yhdessä jatkossa. Yhteistyön suunnittelupalaveri on kutsuttu jo koolle.

Henkilöresursseja on leikattu ulkoministeriössä paljon. Kehitysyhteistyöosastolla työskentelee nyt 33 henkilöä vähemmän kuin vuonna 2014 ja kaksi henkilötyövuotta on tulossa leikattavaksi lisää. Hallintotyötä automatisoidaan.

Keskustelu: Pidettiin tärkeänä, että UNWomenia ja UNFPA:a rahoitetaan, koska naiset ja tytöt ovat heikoimmassa asemassa konflikteissa. Lisäksi UNWomen on alirahoitettu eikä pysty tästä syystä toimimaan humanitaarisen avun tarjoajana. Naiset ja tytöt ovat tärkeä kohde, mutta myöskään poikia ei tulisi unohtaa. Suomi tukeekin poikia mm. UNICEF:in kautta. Suuri osa Eurooppaan yksin tulevista lapsipakolaisista on juuri nuoria poikia, joiden kotouttamisesta tulisi huolehtia. SM/TEM kotouttamistoimia on suunniteltu huolellisesti juuri tästä näkökulmasta. Todettiin myös, että humanitaarinen kriisi on maailmassa nyt niin suuri, että YK-järjestöjä ei ole suunniteltu tällaisen tilanteen hoitamiseen. Esimerkiksi UNESCO:n työhön on tullut humanitaarinen puoli mukaan yhä enemmän. Samaan aikaan on toteutettu suuria, YK-järjestöihin kohdistuneita leikkauksia Suomessa ja USA tulee leikkaamaan myös rajusti tukeaan YK-järjestöille.

Samoin olisi panostettava lisää myös rauhanrakentamiseen ja –välitykseen. Suomi tekee tässä työtä kansallisten dialogien tukemisessa ja verkostojen tukemisessa yhteiskuntien sisällä. Maatalouden ja metsäsektorin tukea pidettiin myös tärkeänä ilmaston muutoksenkin kannalta. Ruokaturva on myös työllistymis- ja elinkeinokysymys, koska köyhimmät ihmiset ovat usein pienviljelijöitä. Samoin painotettiin demokratian, hyvän hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan tukemisen tärkeyttä.

Yleisesti ottaen kehitysyhteistyön leikkauksia arvosteltiin ja pidettiin esimerkiksi UM:n henkilöstövähennyksiä kestävämmänä. Kehitysyhteistyön leikkaukset ovat vaikeuttaneet erityisesti pienten järjestöjen toimintaa. Suurin osa kansalaisjärjestöjen tuesta on kohdistettu ohjelmatukijärjestöihin, mutta myös pieniä järjestöjä tuetaan ja suhdeluku on tarkoitus säilyttää ennallaan.

Kysyttiin, onko nykyinen Suomen kehitysyhteistyön instrumenttivalikoima sopiva 0,2 prosentin turvaamiseksi vähiten kehittyneisiin maihin. Taloudellista toimeliaisuutta on helpompi tukea keskitulon maissa, mutta toimintaa myös vähiten kehittyneissä maissa on tärkeää tukea, jotta maat pääsevät kehittymään.

4. Voidaanko kehitysyhteistyötä säädellä lailla? Taustaselvityksen esittely ja keskustelu

Alustussanat: tutkija Anja Blank

Kehityspoliittinen toimikunta tilasi taustaselvityksen siitä, onko Suomen kehitysyhteistyötä mahdollista ja tarpeellista säädellä lailla. Taustaselvityksessä kiinnitettiin huomiota mm. seuraaviin kysymyksiin: voidaan uudella lailla ratkaista vallitsevia kehitysyhteistyön ongelmia, kuten hallituskausien välinen vaihtuvuus? Mitä Suomen kansainväliset velvoitteet edellyttävät? Miten asiaa on säädely muissa Euroopan maissa? Onko laki ylipäänsä tarpeellinen vai voidaan käyttää muita yhteiskunnan ohjauskeinoja? Miten Suomi voisi tehdä tehokasta, pitkäjänteistä, johdonmukaista ja avointa kehitysyhteistyötä? Miten sitä voitaisiin ohjata ja valvoa? Selvityksessä todettiin muun muassa, että kehitysyhteistyön työn sääntely on osin pirstaleista ja pitkälti valtioneuvoston poliittisen ohjauksen piirissä. [...] Lainsäädäntö on tärkein yhteiskunnallisen ohjauksen muoto ja kehitysyhteistyölailla tavoiteltaisiin normatiivista sääntelyä ja siitä johtuvia etuja. Laissa voidaan sitovasti ja pysyvästi säädellä kehitysyhteistyön päämäärät, tavoitteet, eduskunnan ja muiden elinten

rooli sekä kehitysyhteistyön valvonta. Muilla ohjauskeinoilla ei voida päästä samanlaiseen sitovuuteen ja ohjaavuuteen.

Anja Blank kertoi, että KPT:n kanssa oli sovittu tutkimuksen sisällöstä siten, että se koskee kehitysyhteistyötä, ei kehityspoliitikka. Tutkimuksen lähtökohtana ovat oikeusministeriön ohjeet siitä, mitä tarvitsee ottaa huomioon kun valmistellaan lakia. Näitä ovat mm. vallitsevan tilanteen kartoitus ja pohdinta tarvitaanko lakia, Suomen kansainväliset ja EU-velvoitteet, pohdinta siitä onko laki oikea tapa säädellä, nollasääntelyn mahdollisuus ja selvitys siitä, mitä Euroopassa muualla on tehty.

Tutkimusaiheen osalta ongelmat (hallituskausittain vaihtuva kehitysyhteistyöpolitiikka) ovat tiedossa, mutta siitä, miten tilanne tulisi ratkaista, on eri mielipiteitä. Tavoitteena olisi luoda pitkäjänteisempää ja johdonmukaisempaa kehityspoliitikkaa.

Kansainvälisellä tasolla on eritasoista sääntelyä ja sopimuksia. Kysymys onkin, miten Suomen tulisi huomioida kansainvälisoikeudelliset sopimukset, poliittiset sitoumukset ja EU-sitoumukset. Esimerkiksi ihmisoikeussopimukset velvoittavat Suomea, ja ovat universaaleja, mutta miten niihin sitoudutaan? On olemassa myös poliittisia sitoumuksia, kuten Agenda2030 ja sen täytyy näkyä jotenkin Suomen työssä. Kyseessä ovat sitovat sopimukset ja velvoitteet, mutta ne eivät ole suoraan sovellettavissa Suomen kehitysyhteistyöhön. Puuttuu pysyvä perusta lain tai pitkäaikaisen asiakirjan tasolla.

Mahdolliselle kehitysyhteistyö laille esitellään selvitystyössä myös kolme vaihtoehtoa: *A) Parlamentaarisesti valmisteltu hallituksen kehityspoliittinen selonteko; B) ministerin asiantuntijaelimen kanssa valmisteleva selonteko (laaja kansalaisjärjestöjen osallistuminen mahdollista). C) Kehitysyhteistyötä ohjaava 8-10 vuoden strateginen toimintasuunnitelma.* Näillä vaihtoehdoilla voidaan pyrkiä samankaltaisiin tavoitteisiin kuin lainsäädännöllä. Tähän suuntaan on jo pyritty menemään, kun eduskunnan roolia on vahvistettu uudistetulla selonteon käsittelyllä. Selvitystyö toteaa, että yhtä sitovaa vaikutusta näillä vaihtoehdoilla ei kuitenkaan saavuteta.

Kehitysyhteistyössä tulee aina olemaan paikka strategisille toimintasuunnitelmille ja käytännön ratkaisuille. Hyvä lainsäädäntö voi auttaa hyvän kehitysyhteistyön tekemistä. Tällä hetkellä Suomelta puuttuu kehitysyhteistyötä johdonmukaisesti ja pitkäjänteisesti ohjaava instrumentti ja uuden kehitysyhteistyölain kehittäminen on yksi vartenotettava vaihtoehto.

Islannissa on selkeä, yksinkertainen malli kehitysyhteistyölaki. Myös Suomen lainsäädännöstä löytyy liikuntalaki, joka toimii esimerkkinä siitä, miten yksinkertaisellakin lailla voidaan säädellä ministeriön toimivaltaan kuuluvaa toimintaa. Euroopassa on menty kehitysyhteistyön osalta sääntelyn suuntaan, mutta kaikki maat eivät suinkaan ole säätäneet erillistä lakia sille.

Keskustelussa pohdittiin myös sitä, onko laki etu vai haitta: laki on hyvä pitkäjänteisyydessä, mutta lailla on myös tietyt velvoitteet: tuoko lisäjäykkyytekijöitä?

Kiinnitettiin huomiota siihen, että köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen on kehityspoliitikan tavoite ja se liittyy taloudellisiin kysymyksiin, kuten kansainväliseen kauppaan ja kauppapolitiikkaan. Kauppapolitiikka kuuluu kuitenkin EU:n toimivaltaan ja emme voi siihen vaikuttaa. Tämä vaikeuttaa johdonmukaista toimintaamme.

Ulkoministeriön puolelta todettiin, että ministeriössä on keskusteltu pitkäjänteisestä ohjauksesta ja pohdittu kehitysyhteistyölakia ja 8-10 vuoden strategisella suunnitelmalla vaihtoehtoina. Ulkoministeriö näkee, että tarvetta olisi nimenomaan laajemmille kehityspoliittisille tavoitteille (OECD-maista noin puolella on kehitysyhteistyötä säätelevä laki). Tällä hetkellä kehitysyhteistyötä ohjaa muutama laki kuten taloushallintolaki ja hankintalaki. Kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet vaikuttavat tällä hetkellä siten, että Suomen kaikki kehitysyhteistyö on ihmisoikeusperustaista. 8-10 vuoden strategista suunnitelmaa, jossa on kytkökset Agenda2030:een, pidettiin hyvänä ideana. Nykyinen hallituskausittainen poukkoilevuus nähtiin ongelmallisena. Haasteena on tehdä yllähallituskautinen strategia. Jopa Belgiassa, jossa on kehitysyhteistyölaki, on sitä jouduttu muuttamaan useasti. Tällöin johdonmukaisuus ja pitkäjänteisyys voivat kärsiä. Toisaalta se ei välttämättä ole huono asia ja laki voisi nostaa kehitysyhteistyön asemaa eduskunnan agendalla.

Anja Blank totesi, että Belgiassa lain muutokset ovat olleet pitkälti poliittisia ja laki on laaja ja sikäli huono esimerkki. Islannissa kehitysyhteistyölakia on muutettu pariin kertaan. Yleisesti lainmuutosta ei tarvitse pelätä, mutta jos muutoksia joudutaan tekemään jokaisen uuden hallituksen astuttua valtaan, on laki huonosti tehty.

Todettiin myös, että Ruotsissa tehdään tyypillisesti yli hallituskausien tapahtuvaa työtä talousuudistusten osalta. Lain sijaan voitaisiin tehdä tällaisia uudistuksia. Se edellyttää selkeää visiota. Poukkoilevaisuuden ongelmat eivät välttämättä ratkea lailla. Lisäksi demokratian luonteeseen kuuluu se, että hallituksella on oike-

us muuttaa politiikkaa. Joitakin teemoja, periaatteita ja painopisteitä voitaisiin vahvistaa kehityspoliittisen selonteon kiinteässä osassa (keskeiset asiat kirjattuna). Kehityspoliittinen selonteko voisi olla systemaattisesti työn alla heti uuden hallituksen aloitettua ja raportointi hallituskauden lopussa eduskunnalle. Jatkuvuus tulisi yhteisen parlamentaarisen keskustelun kautta.

Todettiin myös, että lainsäädännöllinen pohja evaluoinnille on Suomessa heikko. Kehitysyhteistyön toimivalta ja mandaatti tulevat talousarviolainsäädännöstä. Tuloksellisuutta ja vaikuttavuuspuolta ei ole säädelty. Tämä on ongelma, koska toimitaan monen lainsäädännön alla eri kehitysyhteistyön instrumenttien osalta. Myös Agenda2030 edellyttää arviointitoimintaa ja ongelma syntyy kun mandaattia ei ole: kenelle ulkoministeriö on tilivelvollinen kehitysyhteistyön toiminnasta?

- KPT:n lakityöryhmä jatka pohdintaa seuraavien askeleiden osalta, kuten mikä on Suomen tulkinta kansainvälisistä sitoumuksista ja EU-lainsäädännöstä. Työhön liittyy myös Agenda2030 visio.

5. OECD/DAC:n Suomen vertaisarvio: KPT:n haastattelutapaaminen 16.2.2017

OECD:n kehitysapukomitea DAC (Development Assistance Committee) on kehitysavun antajamaiden foorumi, jossa pyritään parantamaan jäsenten kehityspoliittikan laatua kokemusten vaihdon ja yhteistyön avulla. DAC toteuttaa kunkin jäsenmaan kehityspoliitikasta ja -yhteistyöstä vertaisarvion viiden vuoden välein. Suomen seuraava vertaisarvio toteutetaan vuonna 2017 jolloin Suomen vertaisarvion tutkijamaat ovat Espanja ja Italia, lisäksi mukana on tarkkailijana Israel. Suomen edellinen vertaisarvio järjestettiin vuonna 2012. Prosessi huipentuu lokakuussa 2017 Pariisissa järjestettävään Suomen vertaisarvion tutkintatilaisuuteen. *OECD-sihteeristön ja tutkijamaiden edustajia tulevat haastattelumatkalle Helsinkiin 13.–17.2.2017.*

KPT:lle on varattu haastattelu-aika torstaina 16.2. klo 10–11.30. Mukaan toivotaan KPT:n puheenjohtajiston lisäksi noin viisi KPT:n jäsentä. KPT:n pääviestit muodostetaan vuosiarvioiden ja lausuntojen pohjalta ja niitä keskustellaan haastattelua edeltävässä työvaliokunnassa.

- *Sihteeristö kartoittaa sähköpostitse halukkaita osallistujia (5-6 henkilöä) KPT:n OECD/DAC – haastatteluun 16.2.*
- *Ennen haastattelutilaisuutta järjestetään valmisteleva kokous osallistujille.*

6. KPT:n vuoden 2017 matkainfo: Pariisi ja Myanmar

KPT:n vuoden 2017 vertaismaamatka järjestetään 22.–23.5. *Pariisiin OECD/Kehitysapukomitean, DAC:n sihteeristöön.* Tarkoituksena on tutustua tarkemmin DAC:n ydintoimintoihin, kuten kehitysyhteistyöhön ja –politiikkaan liittyvään tutkimukseen ja tilastoihin, avunantajatahojen vertaisarvioprosesseihin sekä virallisen kehitysavun ODA-määritelmiin ja niiden muutospaineisiin. Lisäksi tutustumme DAC:n politiikkajohdonmuokaisuustyöhön ja tuloksellisuuden kriteereihin (ml. yksityissektorin tuki). Pohdimme myös DAC:n roolia Agenda2030 toteuttamisessa ja rahoituksessa.

Syksyn perinteinen kenttämatska tulee sijoittumaan marraskuulle, joko 4.-11.- 11.11. tai 11.11.–18.11. Matkakohteena on *Myanmar*. Tarkoituksena on tutustua Suomen käynnistämään kehitysyhteistyöhön ja -politiikkaan sekä erityisesti naisten, lasten ja haavoittuvien ryhmien asemaan (ml. koulutus), ihmisoikeuksien, oikeusvaltion rakennuksen ja demokratian haasteisiin Myanmarissa. Lisäksi tarkastellaan luonnonvarahallintaa (ml. metsät) ja yksityissektorin näkymiä.

Täysistunnossa keskusteltiin osallistujien valintakriteereistä. Kansanedustajilla on etuoikeus matkoille. Muita kriteerejä ovat matkan aihealueen asiantuntemus. Lisäksi niille, jotka eivät aiemmin ole osallistuneet KPT:n matkoille, annetaan etusija.

- *Päätettiin, että Pariisiin lähtee n. 6 hengen delegaatio ja Myanmariin enintään 9 hengen delegaatio.*

- *Sihteeristö kartoittaa sähköpostitse matkoille halukkaita lähtijöitä. Työvaliokunta tekee päätöksen matkadelegaatioiden kokoonpanosta 16.2. kokouksessaan.*

7. Tiedoksi

KPT:n päivitetty aikataulu 2017.

Tansanian matkaraportti on valmistumassa. Raportti jaetaan toimikunnalle kommenttikierrosten päätyttyä.

8. Muut tapahtumat

- *Työvaliokunta TO 16.2. klo 8.30 – 10.00 Mänty-kabinetti. Pääaiheena OECD/DAC ja Suomi.*
- *OECD/DAC:n Suomen vertaisarviohaastattelu (KPT) 16.2. klo 10 – 11.30, Mänty-kabinetti.*
- *Space for Political Concertation of Democratic Parties of Guinea-Bissau – tapaaminen 20.2. (tbc, kiinnostuneita pyydetään ottamaan yhteyttä pääsihteeriin).*
- *KEPA:n ja KPT:n Investoinnit ja kestävä kehitys – keskustelutilaisuus MA 27.2.2017 klo 13–15 Pikkuparlamentin auditoriossa. Päävieraana Karl Sauvant, Columbon yliopiston investointiohjelman päällikkö.*
- *Yritykset ja kestävä kehitys – linkkiryhmän työpaja TI 28.2. klo 8.30 - 10.45, UM/Engel-Sali.*
- *Ulkoministeriön kehityspoliittiset päivät TI 14. – KE 15.3. klo 8.30 – 16.00.*
- *Seuraava KPT:n täysistunto TO 23.3.2017 klo 9-11; vuosiarviotekstin hyväksyminen, hyväksymistä edeltää kaksi erillistä kommentointikierrosta maaliskuun aikana. Maaliskuun alkuun koko KPT:lle kommentteille.*

9. Muut asiat

Ei muita asioita.

10. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 11.10